

A Newly Identified Old Georgian Witness to the Greek Homily CPG 4622 at the Hill Museum & Manuscript Library

*Adam Carter McCollum,
University of Vienna*

Summary

The Hill Museum & Manuscript Library not long ago purchased a single Georgian leaf in *nusxuri* script, perhaps of the eleventh century, the exact contents of which were unknown. A study of the manuscript's text showed that it was a Georgian version of the Greek homily CPG 4622, attributed variously to John Chrysostom or Ephrem. That Georgian version had already been published on the basis of other manuscripts in Tbilisi by Ilia Abulaze. The text of the new witness, with images of the manuscript, is presented here, together with a small critical apparatus to show the textual relationship not only to the readings of Abulaze's edition, but also to two additional early witnesses from Saint Catherine's Monastery to this Georgian translation. An English translation of the text in the new witness concludes the article.

This short contribution presents a single Georgian leaf that recently entered the collection of the Hill Museum & Manuscript Library (HMML), Saint John's University (Collegeville, Minnesota, USA). The leaf contains part of a Georgian translation, also known from other Georgian manuscripts, of a homily surviving in Greek and attributed to either John Chrysostom or Ephrem.

The newly identified manuscript

The manuscript leaf, written in *nusxuri* and perhaps of the eleventh century, was purchased in 2012 by HMML from Sotheby's. Prior to that, it was part of the Schøyen collection and known as Ms. 1599; earlier still, it belonged to Sam Fogg Rare Books Ltd., London. No more is known of its history. In addition to the homiletic text, it has a marginal note, somewhat crude, on the recto side, also in *nusxuri*:¹

*ყ(ღ)მ(ი)ო(უ)ლ(ე)ო(ს)ი ძმ(ი)ო(ს)ი [?] ანგ(ე)ლ(ო)ს(ი)ა
შ(ე)მ(ი)ო(უ)ლ(ე)ო(ს)ი ძმ(ი)ო(ს)ი [?] ანგ(ე)ლ(ო)ს(ი)ა
'Have mercy on me ... [?] angels!'*

1 Thanks to Tamara Pataridze and Tamara Otkhmezuri for their help in deciphering the note.

The note-writer seems to have first written ანგელოზნი in a garbled abbreviated form, then written a correct abbreviated form. The interpretation of the word before that is not certain. It looks like perhaps მჟ~ჟ, but a solution to that abbreviated combination has not come to me. (The reading მ(თავარ) ანგ(ე)ლ(ო)ზნი ‘archangels’, vocative plural, would fit the context well, but other than the first letter, that reading does not match the uncertain writing well.)

The Greek homily and other Georgian manuscripts

The Greek homily Περὶ σωτηρίας ψυχῆς / *De salute animae* (CPG 4622, BHG³ 2103n) has been published in two distinct versions. In Migne’s *Patrologia Graeca*² it is attributed to John Chrysostom. Another version of the homily is found edited in the Roman edition of works attributed to Ephrem³ and in the more recent edition by K.G. Phrantzolas.⁴ While certainly the same homily, the Chrysostom-text of PG and the Ephrem-text differ enough from each other to be considered separate recensions. (The Greek of the former is more refined and the text makes better sense in a few places. Perhaps the Ephrem-text is earlier and the Chrysostom-text the result of a polisher?) In addition to Greek and Georgian, there are Coptic and Arabic versions.⁵

The Georgian text of this homily, based on other manuscripts, was published a half-century ago by Ilia Abulaḡe,⁶ the text of which is easily accessible, among many others, at TITUS.⁷ The homily in question is no. 12 in the publication:

თქმული იოვანე ოქროპირისად სოფლისა ამისთვის წარმავლისა,
სიკუდილისათვის და სამჯელისა

Homily of John Chrysostom on this Transitory World, Death, and Judgement

Incipit: იხილეთ, საყუარელნო, რომელთა დაგიტევებიეს ზრუნვად ამის სოფლისა წარმავლისად და საქმეთა მისთა დაცუდებდათ. იხილეთ და ნუ კუალად იქცევით პირველთავე მათ სოფლისა უცალოებათა

See, beloved, those who have left the care of this transitory world and its destructive deeds; see, and do not again return to the prior busy activities of the world!

2 PG 60, 735–738.

3 Assemani 1746, 308–314.

4 Phrantzolas 1992, 403–414

5 See CPG 4622 for details.

6 Abulaḡe 1955, 91–100.

7 <<http://titus.uni-frankfurt.de/texte/etca/cauc/ageo/msc/msc.htm>>, last accessed 10 September 2015.

The manuscripts, all from the National Centre of Manuscripts in Tbilisi, which served as the basis for Abulaže's edition are:

- A = S-1139, 943 CE;
- B = A-1142, a late copy of an Athos manuscript of 977 CE;
- C = H-1662, 1040 CE.

In addition to these witnesses, there are two Georgian manuscripts at Saint Catherine's Monastery, Sinai, that have the homily:

- text no. 10 (ff. 28v–34v) of Sin. georg. 36, I (*asomtavruli*, 10th century);⁸
- text no. 9 (ff. 156v–183v) of Sin. georg. 50 (*nusxuri*, 10th century).⁹

In Sin. georg. 36, a scan of a bitonal microfilm of which is available at E-corpus,¹⁰ the text corresponding to the HMML leaf begins at f. 33v (image 35 at E-corpus), col. a, l. 13, and ends at f. 34r (image 35), col. b, l. 8. In Sin. geo. 50 (at E-corpus)¹¹ this homily is the last in this manuscript, and although the end is missing, the part corresponding to the text in the HMML leaf survives: it begins at f. 180v (image 183), l. 2, and ends at f. 183r (image 185), l. 5.

Below I present the text of the HMML leaf, and although it is not a critical edition, some readings from the Tbilisi edition and the Sinai manuscripts are included in an apparatus following the text.

As to the relationship of the Georgian copies to the two published Greek texts, to judge at least from the several lines published below, the Georgian translation stands apart, not conspicuously close to either the PG text or that of Phrantzolas.

Georgian text from the HMML leaf

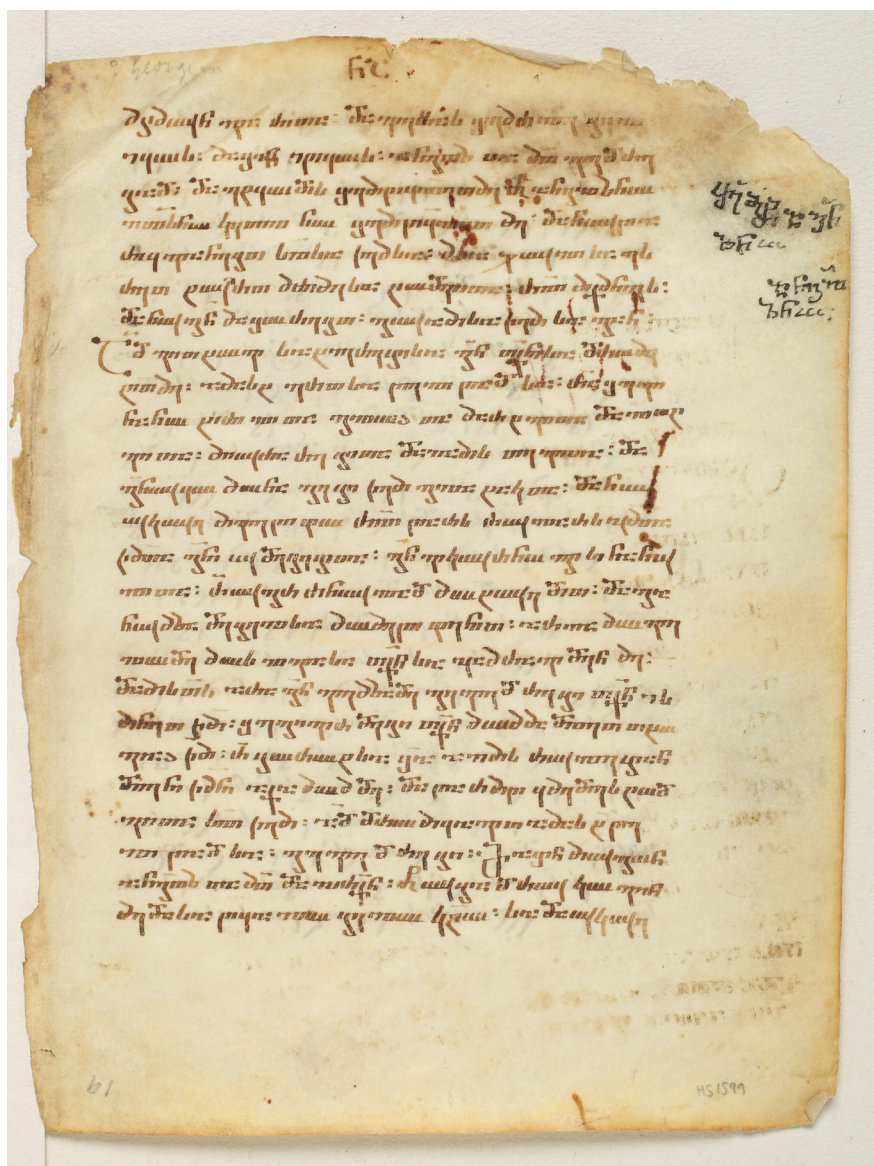
I have included line numbers, filled out the abbreviations in parentheses, and indicated word-divisions at line end with -. The apparatus below presents select variants from the Tbilisi edition (= ed., with the sigla for the manuscripts mentioned above) and the two Sinai manuscripts (= Sin. georg. 36, Sin. georg. 50). In the apparatus, the reading from the HMML leaf (= MS) as given above by line comes first, then a bracket, then the variants (separated, when necessary, by a semicolon).

8 Garitte 1956, 126.

9 Garitte 1956, 171–172.

10 <<http://www.e-corpus.org/eng/notices/112555–Sinai-Mf-UCL-Georgien-36–ouvrages-ascé-tiques.html>>, last accessed 10 September 2015.

11 <<http://www.e-corpus.org/eng/notices/112567–Sinai-Mf-UCL-Georgien-50–Discours-de-St-Jean-Chrysostome.html>>, last accessed 10 September 2015.

HMML leaf, recto (cf. Abulaze 1955, 98.28–99.14)

- 01 მჭმუნვარიტა: და ვერას შემძლებელ
- 02 იყოს: მაშინ იწყოს: ანგელოზთა მათ ვედრე-
- 03 ბად და ეტყოდის შემიწყალეთ მე # ანგელოზნო
- 04 ღმრთისანო კეთილნო შემიწყალეთ მე: და ნუ წა-
- 05 რიყვანებთ სულსა ჩემსა: მსაჯულისა ეს-
- 06 რეთ ტოვრთ-მძიმესა ცოდვითა: რომელი მიქმნიეს,
- 07 და ნუ განმაშორებთ: გუამისა ჩემისაგან:
- 08 არამედ ვითხოვ სახიერებისაგან თქუენისა დრო მე-
- 09 ცით მე: ამას ხ(ოლო) ერთსა წელიწადსა: რადთა შევი-
- 10 ნანო ტირილითა გლოძთა მარხვითა და ლოც-
- 11 ვითა: მღვპარებითა და ღამის თევითა: და
- 12 განუყო მონაგები ჩემი გლახაკთა: და ნუ-
- 13 უკუე მივეწიო რომელი წარსრულ არს ჟამთა
- 14 ჩემთაგანი უდებებითა: განვკურნო იგი სინანუ-
- 15 ლითა: რამეთუ უგრძნულად მოხუედიტ: და გა-
- 16 ნუმზადებელსა მომეწიფენით: არღარა მოვე-
- 17 ლოდე მოსლვასა თქუენსა ჟამ რავდენმე
- 18 და მისთვის არა განვემზადე გევედრები თქუენ ის-
- 19 მინეთ ჩ(ე)მი: შეგივრდები თქ(უ)ენ მომმადლეთ თხო-
- 20 ვად ჩემი, რამეთუ ბოროტსა შინა აღმისრულებიან
- 21 დღენი ჩემნი აქამოდდე: და წარმიწყმედიეს ცოდ-
- 22 ვითა სული ჩემი, არამედ დრო-მიყავთ მე ამას ხოლო წე-
- 23 ლიწადსა, გევედრები. მაშინ მიუგონ
- 24 ანგელოზთა მათ და ჰრქუან: # უბადრუკო ვინ-
- 25 მე და საწყალობელო კაცო, სადა უკუე

01 მჭმუნვარიტა] MS = BC; ed. მჭუნვარიტა

06 ტოვრთ-მძიმესა] ed., Sin36, Sin50 ტვრთ-

08 არამედ] Sin50 აწ

09 ამას ხ(ოლო) ერთსა] Sin36 ამას ერთსა; Sin50 ამას ერთსა ხ(ოლო)

10 გლოძთა] MS = C; ed. გლოვითა; Sin36, Sin50 და გლოვითა

11 მღვპარებითა] Sin36 და მღვპარებითა

12 მონაგები] MS = BC; ed. has ყოველი მონაგები

14 ჩემთაგანი] Sin50 wr. ჩემთა: განი

15–16 და განუმზადებელსა მომეწიფენით] Sin50 om.

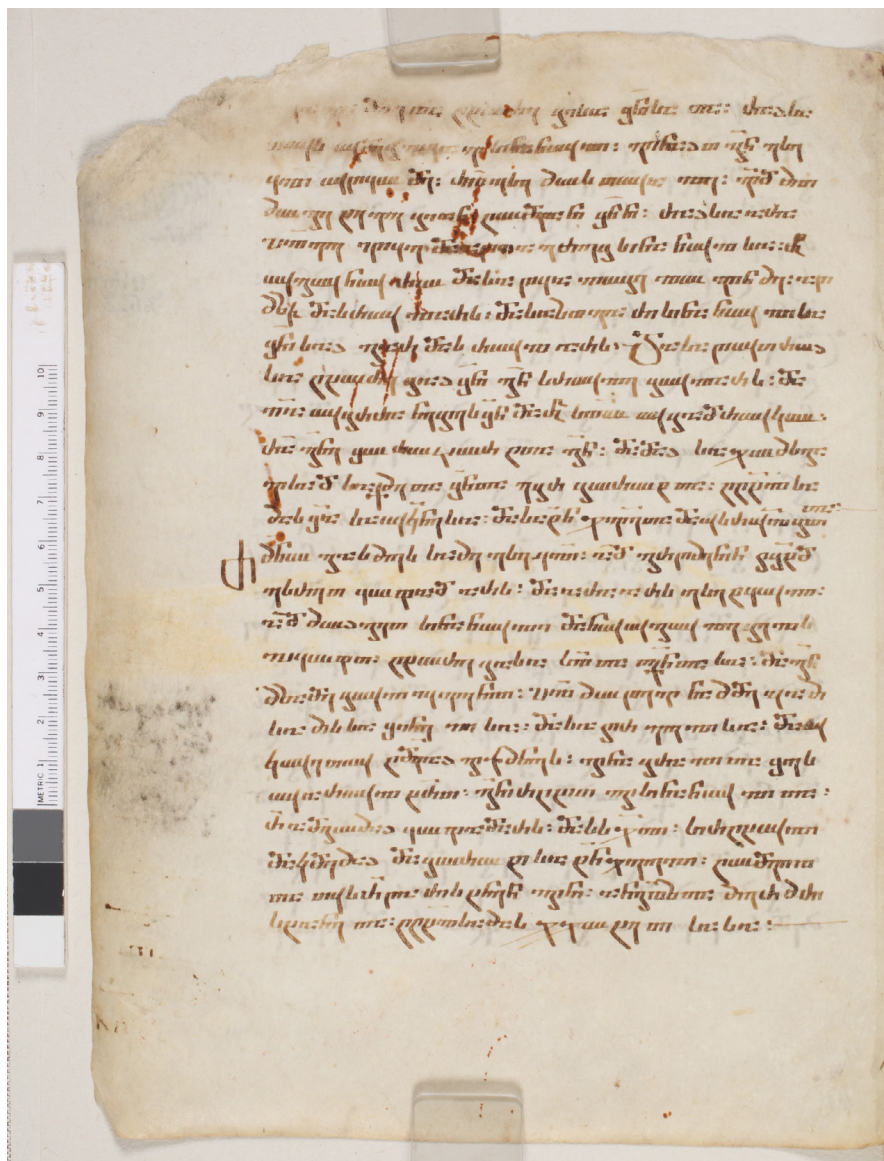
16 არღარა] Sin36 და არღა; Sin50 არღა

18–19 თქუენ ისმინეთ ჩ(ე)მი: შეგივრდები თქ(უ)ენ] MS = BC; ed. only გევედრები თქუენ

21 დღენი ჩემნი აქამოდდე] ed., Sin36 აქამოდდე დღენი ჩემნი

22–23 წელიწადსა] Sin36 წელიწადსა

24 უბადრუკო] Sin36 seems to have უბადრუკუ

HMML leaf, verso (cf. Abulaze 1955: 99.14–99.29)

- 01 იყავ დღეთა ცხორებისა შ(ე)ნისათა: რაღსა-
- 02 თვს უდებ-ჰყავ სინანული: ვინათგ(ა)ნ ესე
- 03 ყ(ოვე)ლი უწყოდე: რ(ომე)ლ(ი)-ესე მოსთუალე: ვ(ითარმე)დ მით
- 04 მოგეტევებიან ცოდვანი შ(ე)ნნი: რაღსა არა
- 05 პ(ირვე)ლვე იწყე და აწლა ეძიებ სინანულსა: ჰ
- 06 უგუნურო და საწყალობელო ვინმე: აწ
- 07 მზე დასრულ არს: და საზღვარი სინანულისა
- 08 შ(ე)ნისად გარდასრულ არს: და საწუთროდ-
- 09 სა ცხორებად შ(ე)ნი გ(ა)ნსრულებულ არს: და
- 10 ღ(მერთს)ა უბრძანების შ(ე)ნდა ჰ ს(უ)ლო უზადრუკო:
- 11 რ(ადთა) გ(ა)ნეშორო ჴორცთაგ(ა)ნ: და დაისაჯო მსგა-
- 12 ვსად საქმეთა შენთაებრ ბოროტთა ცეცხლსა
- 13 მას შ(ინ)ა საუკუნესა: და სატ(ა)ნჯვე(ლ)თა დაუსრულ(ე)ბ(ე)ლთა.
- 14 მძანო გასმიეს სამე ესე ყ(ოვე)ლი: ა(რამე)დ გრწმენინ, ვითარმედ
- ჴ(ე)შ(მარი)ტ(ა)დ
- 15 ესრეთ ყოვად არს და არა არს ტყუვილი,
- 16 ა(რამე)დ მოიგეთ სინანული და ნუ ოვგოვლებელს
- 17 ჰყოფთ: ცხორებასა სულთა თქუენთასა, და გ(ა)ნ-
- 18 მზადებულ იყვენით პირველ მოწევნამდე ჟამი-
- 19 სა მის საშინელისა და საჭირველისა. და უ-
- 20 კუეთუ ცოდვად გიქმნიეს და ბრალითა შეს-
- 21 უარულ ხართ, განირცხით იგი სინანულითა,
- 22 რამეთუ ადგომად ყოვად არს, და საშჯელი და სირცხვლი
- 23 და კდემად და ბოროტი სატანჯველი ცოდვილ-
- 24 თათვს. რამეთუ წარისხნენ იგინი: ანგელოზთა მიერ მრი-
- 25 სხანეთა ცეცხლსა მას ჯ(ო)ჯოხეთისასა:

02 -თვს] ms wr. -თოვს

03 მით] Sin36, Sin50; ed. om.

06 საწყალობელო] Sin36 საწყალო (with no abbreviation mark)

10 უზადრუკო] as above, Sin36 seems to have უზადრუკუ

13 დაუსრულ(ე)ბ(ე)ლთა] ed., Sin36 დაულებნელთა

14 ვითარმედ] Sin50 om.

15 არს ტყუვილი] Sin36, Sin50 არს ესე ტყუვილ

16–17 ოვგოვლებელს ჰყოფთ] ed. უდებ-ჰყოფთ

18 მოწევნამდე] Sin36 მოწევნადმდე

19 მის] ed. om.

20 და] Sin36, Sin50 გინა

21 განირცხით] Sin36 განრიცხით; Sin50 განირცხით

22 ადგომად] Sin36 აღდგომად

English translation

Line numbers of the Georgian text (by fives) are roughly indicated in brackets.

[*recto* 1]...with a distressed [face], and he will be unable to do anything. Then he will begin to implore the angels and he will say, ‘Have mercy on me, O good angels of God, have mercy, and do not [5] lead away my soul, thus heavy-laden with sin, to the judge who made me, and do not separate me from my body! Rather, I ask: out of your goodness give me [more] time, only a single year, so that [10] I might repent with weeping, mourning, fasting, and prayer, with wakefulness and staying up at night, and so that I might divide my wealth among the poor, and lest I depart, past my time in wickedness! I will mend¹² it [15] with repentance, because you have come upon me suddenly and met me unprepared. I was not expecting your coming yet for some time, and therefore I was not prepared. I implore you! Listen to me! I beseech you: show favour [20] for my supplication, for I have hitherto completed my days in evil, and I have destroyed my soul with sin, but give me some time, just this year, I implore you!’

Then the angels will answer and say, ‘O poor [25] and pitiful man! Where, then, [*verso* 1] were you the days of your life? Why did you disdain repentance, since you knew all this that you have seen, so that your sins [would have been] forgiven? Why [5] do you not first know and still seek repentance, you stupid and pitiful man? Now the sun is down, the limit of your repentance is up, your transitory life is finished, and [10] God has commanded you, O unfortunate soul, to be separated from the body, and you will be punished according to your evil deeds in the eternal fire and unending torments.’ Well, brothers, you have heard all of this, but believe that it is [15] thus true and not a lie! But win repentance and do not despise the salvation¹³ of your souls, and be ready before you reach the terrible and hard time [of judgement]! [20] If you have committed sin and are stained with wrongdoing, wash it with repentance, for there is to be a resurrection, with judgement, disgrace, shame, and evil torment for sinners, for they will be taken away by angry angels [25] to the fire of hell!

Conclusion

The surviving copies in Greek, Georgian, Coptic, and Arabic show that this homily, whoever its author was, enjoyed some popularity in various communities. While the Georgian translation has long been available in a printed critical edition and more recently in an electronic edition at TITUS, we have highlighted three additional witnesses: the two Sinai copies, one complete and one almost complete, and this newly identified leaf now at HMML, which contains a few paragraphs from near the end of the homily. A new edition of

¹² Lit. ‘heal’.

¹³ Lit. ‘life’.

the homily might now be prepared, either of the Georgian text alone, or of all the versions now known. (A new edition of the Greek text also remains a desideratum.)

References

- Abulaṣe, I. 1955. მამათა სწავლანი X და XI საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით / Поучения Отцов по рукописям X и XI веков (*Mamat'a scavlani X da XI saukunet'a xelnacerebis mixedvit' / Poučenija otcov po rukopisjam X i XI vekov*, 'Teachings of the Fathers, according to Manuscripts of the 10th and 11th Centuries'), ed. A. Šaniṣe, ძველი ქართული ენის ძეგლები (*Žveli k'art'uli enis žeglebi* 'Documents of the Old Georgian Language'), 8 (Tbilisi: Sakartvelos SSR Mecnierebata Akademiis Gamomcemloba, 1955).
- Assemani, J. 1746. *Sancti patris nostri Ephraem Syri opera omnia quae exstant Graece, Syriace, Latine, in sex tomos distributa*, III: *Graece et Latine* (Romae: Ex Typographia Pontifica Vaticana, 1746).
- Garitte, G. 1956. *Catalogue des manuscrits géorgiens littéraires du Mont Sinai*, Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, 165, Subsidia, 9 (Louvain: Secrétariat du Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, 1956).
- Phrantzolas, K.G. 1992. Ὅσιος Ἐφραίμ τοῦ Σύρου ἔργα, IV (Thessalonica: To Perivoli tes Panagias, 1992).